

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ СОЦІОЛОГІЇ

УДК 316.4

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2020.4.20>

Гугнін Едуард Анатолійович

кандидат соціологічних наук, доцент,

перший проректор,

доцент кафедри соціальної роботи та психології

Національного університету «Запорізька політехніка»

вул. Жуковського, 64, Запоріжжя, Україна

ORCID ID: 0000-0002-6390-3691

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК ФОНОВИЙ ЧИННИК ЗОВНІШНЬОГО ВПЛИВУ В ПЕРЕХОДІ ВІД МОДЕРНУ ДО ПОСТМОДЕРНУ

Актуальність проблеми. У статті досліджено глобалізацію як фонового чинника зовнішнього впливу суспільств, які є культурними лідерами, щодо суспільств, які є об'єктами зовнішнього впливу. Побудову здійснено за рахунок визначення культурно-стандартизаційних чинників глобалістичного лідерства та наслідків глобалістичних культурних проєктів для нестійких суспільств. **Метою статті** є побудова описової характеристики глобалізації як фонового чинника зовнішнього впливу суспільств, які є культурними лідерами, щодо суспільств, які є об'єктами зовнішнього впливу.

Методи. Методологічне забезпечення дослідження ґрунтується на використанні загальнонаукових методів пізнання соціальних явищ і процесів (аналізу, синтезу, індукції, дедукції, типологізації, моделювання, екстраполяції, операціоналізації, інтерпретації, абстрагування, узагальнення й синергії, а також методів логіко-історичного, системного, порівняльного, мережевого та структурно-функціонального аналізу).

Результати дослідження. Визначено, що поглиблення постмодерністської деконструкції передбачає перш за все створення нестабільних держав із нестабільними культурними системами. У структуруванні соціального порядку глобалістичні актори пропонують перепідпорядкування культурних систем екстернальним суб'єктам та остаточне розмивання культурної статичності на користь безсуб'єктної культурної динаміки. Зазначено, що соціальна статичність, якою є культурний порядок, тримається на суб'єктності, в той час як постмодерн поширює уявлення про безсуб'єктну динаміку. Це означає зміщення дослідницьких акцентів із структур на процеси та «поток» спонтанного культуротворення. Визначено, що така парадигма дає можливість розмивати авторство відповідних культурних впливів та зняти всілякі обмеження у сфері цензурування та фільтрації культурних сенсів. Зрозуміло, що потокова та процесуально-безсуб'єктна картина культурного та соціального світу зазнає спрямованого поширення в тих суспільствах, які стають мішенями неоколонізації та інфільтрування агентів зовнішнього впливу.

Ключові слова: глобалізація, зовнішній вплив, культурна гегемонія, культурні референції, ідентичність, дифузія, фрагментація.

Вступ. Глобалізацію як фоновий чинник зовнішнього впливу можна віднести до слабо досліджених предметів соціології міжнародних відносин та соціології глобалізації. Частково слабка дослідженість пояснюється дезорієнтованістю наукової громади тих суспільств, які переживають ситуацію глобалізаційного шоку та наукові еліти яких самі стають об'єктами зовнішнього впливу. Часткове пояснення недостатньої дослідженості можна пояснити незацікавленістю ключових акторів глобалізаційного впливу у виявленні їх проєктивних задумів та аналізі прагматичних мотивів, які істотним чином відрізняються від викладених в різноманітних офіційних документах.

Зазначене пояснює актуальність предмета дослідження статті, яким є культурно-референційні чинники глобалістичного лідерства та наслідки такого лідерства для суспільств із нестабільними культурними системами та нестійкими державними устроями.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є побудова описової характеристики глобалізації як фонового чинника зовнішнього впливу суспільств, які є культурними лідерами, щодо суспільств, які є об'єктами зовнішнього впливу. Завданнями статті є: 1) визначення культурно-стандартизаційних чинників глобалістичного лідерства; 2) визначення наслідків глобалістичних культурних проєктів для нестійких суспільств.

Методи дослідження. Методологічне забезпечення дослідження ґрунтується на використанні загальнонаукових методів пізнання соціальних явищ і процесів (аналізу, синтезу, індукції, дедукції, типологізації, моделювання, екстраполяції, операціоналізації, інтерпретації, абстрагування, узагальнення й синергії, а також методів логіко-історичного, системного, порівняльного, мережевого та структурно-функціонального аналізу).

Аналіз попередніх досліджень з обраної теми. Дослідження глобалізації як сучасного тренду формування нового культурного, економічного, політичного світопорядку та спільноти нового типу. Автори, які є представленими в переліку використаних джерел, досліджують соціально-економічні та політичні наслідки глобалізації (А. Арсеєнко); ризикогенні наслідки глобалізації для різних спільнот (З. Бауман); групи впливу глобалізації та її контраверсії (В. Власов, Д. Гелд); співвідношення глобалізації та регіоналізації (І. Кононов); культурно-соціальні виміри глобалізації (В. Степаненко, В. Бурлачук); стратегії розгортання глобалізації (О. Білорус, Д. Лукьяненко); глобалізація та ідентичність (Т. Воропай, Ю. Романенко, Ю. Яковець); глобальна політика та економіка (Б. Дікон, А. Філіпенко, Г. Колодко); глобалізація та міжкультурні комунікації (Д. Муза, В. Медоуз, Я. Олійник, І. Родіонова); шоково-кризові виміри глобалізації (Е. Тоффлер) [1-21].

Результати дослідження. В глобальному світі мегатенденцією є не лише зростання взаємозалежності, але і керованості. Ключовою формою глобалістичної керованості різних суспільств стають дві засадничі форми гегемонії: культурна та економічна. Саме цим двом формам гегемонії поступається військово-політична гегемонія, яка була типовою для архаїчних способів узалежнення одних суспільств іншими і передбачала пряме вторгнення із наслідками прямої асиміляції як сировинних ресурсів, так і населення.

Культурна гегемонія в змістовому відношенні є стратегією монополізації стандартів оцінювання та різноманітних соціальних референцій. Привласнення подібної влади означає досягнення найвищого рівня впливовості в будь-якому суспільстві, оскільки культура є найвищою формою структурування сенсів, які, в свою чергу, утворюють символічні універсуми мислення та соціальної дії.

Як зауважує шерек дослідників, із точкою зору яких солідаризується автор цієї статті, прототипом для культурної гегемонії є практики остракізму, що мали як ціннісно-стандартизуючий, так і нормативно-дисциплінаризуєчий вплив на екслюзентів. Авторизована компетенція щодо прилучення/відлучення до певної престижної спільноти набула логічного продовження в інституціях католицької церкви періоду середньовіччя.

Зазначені прототипи є представленими нині в глобалістичних сценаріях обробки елітних груп суспільств, які піддаються узалежнюючому культурному та економічному впливу. В сценаріях узалежнюючого культурного та економічного впливу простежується загальна схема, яка зазнає відтворення із певними видозмінами. В цій схемі є представленими наступні стадії:

Стадія деконструктивної критики соціального життєстрою суспільства-об'єкта узалежнення. Деконструктивна критика може здійснюватися шляхом розгортання критичних дискурсів з боку різноманітних агентів впливу. Зазначені критичні дискурси можуть фокусуватися навколо різних предметів і тем, як-от: міжетнічні відносини, економічна модернізація, політичні репресії минулого тощо.

Стадія мобілізації фоловерів, промоутерів та інших агентів впливу. Поширення критичного дискурсу призводить до поляризації суспільства, яке є об'єктом впливу, за тією чи іншою озна-

кою: політичною, економічною, етнокультурною і т.п. Завдяки поляризації відповідні групи впливу стають вирізненими й підлягають подальшому відбору з боку актора-гегемона.

Стадія відбору агентів впливу. Групи агентів впливу виконують для центрально-встановлюючого суб'єкта зовнішнього впливу роль референтних груп для суспільства-об'єкта узалежнення. Референтні групи для подальшого просування проекту зовнішнього впливу мають здобути командні позиції в інформаційному просторі для того, щоб здійснювати інформаційне кілерство опонентів шляхом їх витискання на інформаційну периферію та подальшої культурної маргіналізації.

Стадія первинних культурних інтервенцій, на якій відбувається відкрита конфронтація агентів впливу із культурними елітами у формі філософських та політичних дискусій, літературних полемік, протистояння різноманітних напрямків мистецтва.

Стадія культурної та/або економічної війни включає агресивну пропаганду системо-руйнівної спрямованості з боку однієї держави на адресу іншої, яка може супроводжуватися міжетнічними та міжконфесійними конфліктами, дифамаціями різних груп інтелігенції, торговельними та митними війнами, закриттям кордонів тощо.

Конструювання референцій є сукупністю практик створення престижних груп та суспільств, які отримують додаткові можливості для самопросування серед менш престижних, а отже, здобувають серед менш престижних груп ціннісно-стандартизуючі прерогативи. Такі ціннісно-стандартизуючі прерогативи означають вплив більш престижних груп на менш престижні групи через формування престижних ідентичностей, саме просування яких спонукає менш престижні групи до інтерналізації цих ідентичностей.

У соціологічному аспекті йдеться про розбіжності між престижними та непрестижними спільнотами, які зреалізують вплив через пропозицію членства та регулювання доступу до нього. В пропозиції членства та регуляторній стратегії його пропонування завжди закладено дефіцит пропозиції, що створює напруженість в імітаційній поведінці групи, яка прагне здобути подібне членство. Так, міські соціальні групи та середовища є референтними для сільських груп та середовищ. При цьому перші є зацікавленими в створенні відповідних фільтрів для других при збереженні функції стандартизаторів щодо них. Інформаційні суспільства стають референтними середовищами-центрами для суспільств індустріальної та доіндустріальної периферії.

На глобальному рівні фактично відбувається те саме соціокультурне наслідування, що і на мікрорівні. Якщо якесь суспільство позиціонує себе як розвинене і просуває відповідну ідентичність у дискурсі на засадах гегемонії, то воно стає еталонним суспільством для менш розвинених суспільств. Менш розвинені суспільства в особі своїх елітних груп можуть приховано або ж відкрито реалізовувати відповідні рецепції ідентичностей більш розвинених суспільств, що створює всередині таких ідентичностей дифузії, розщеплення та фрагментації [8, с. 16-34].

Розщеплення, дифузії та фрагментації стають тими найпоширенішими культуропатіями, яких зазнають суспільства, що стають об'єктами культурного узалежнення в глобалізованому світі.

Ю. Романенко визначає дифузії ідентичності як розмивання її кордонів з допущенням імплементації в культурну систему чужорідних образів, що призводить до спотворення структур середньої цензури, передусім – спрямованості та ієрархії цінностей. Автор додає до цього загального визначення перелік культурних, соціальних, психічних та тілесних ефектів, як-от: профанацію місії, профанацію життєвого часу, тілесні девіації та органічні захворювання привнесеного походження [20, с. 148].

Фрагментація (дроблення) ідентичності означає відсутність зв'язку між центруючими (осьовими) ідентичностями та периферійними ідентичностями (напр. релігійною та етнічною, професійною та соціальною). До можливих культурних, соціальних, психічних та тілесних ефектів автор зараховує домінування ентропії та дефіцитарності місії спільноти, дистемпоралізація (порушення часової упорядкованості) життя, тілесні девіації та захворювання ендогенного походження різної етіології.

Під розщепленням ідентичностей автор розуміє привнесення в ієрархію ідентичностей (інкорпорування) вторинних, третинних і ін. ідентичностей або фрагментів ідентичностей інших культурних систем як по вертикалі (коли вищі рівні ідентифікації відщеплюються від середніх і нижчих, напр., соціальні ідентичності від етнічних), так і по горизонталі, коли однорівневі ідентичності перестають бути комплементарними внаслідок їх фрагментації.

Суспільства, що перестають утримувати кордони власної ідентичності, переходять до категорії лімітрофних або ж лімінальних суспільств, що означає розототожнення із собою та плутанину між зовнішньою та внутрішньою реальністю. Культурні інвазії суспільств-гегемонів стають неперервними та все більш руйнаційними за рахунок перервної картини соціального порядку та індукованого хаосу, нерозрізнення між акторами впливу та колаборантами суб'єктів культурної гегемонії та прихильниками первинного культурного суверенітету.

Дифузії ідентичності «з точки зору соціокультурного реалізму» можна вважати джерелом повзучої катастрофи для суспільств-імітантів [14, с.40-80]. Адже вирівнювання поля домагань, зовсім не означає вирівнювання їх можливостей із суспільствами, які є встановлювачами референцій. Отже, престижні групи створюють престижні референції шляхом обмеження доступу до відповідних ресурсів, наявність яких є маркерною для відповідності цим референціям.

Водночас акторам глобалістичного впливу для формування зазначених ідентичностей необхідно не лише створювати стандарти оцінювання, але і згенерувати легітимізуючі їхні дискурси, що, в свою чергу, сприяє ініціюванню ланцюжка наслідувань і виникнення спільнот послідовників. Спільноти послідовників перебувають в інформаційному просторі імітування престижних ідентичностей гегемонів, що дає останнім можливість не просто поширювати культурні сенси, але і насаджувати спочатку соціальні мікро-осередки, а потім і інституції зовнішнього впливу.

У соціологічному аспекті є підстави вести мову про індукований ліберально-демократичний транзит суспільств, які є глобалістичними гегемонами, щодо суспільств-послідовників.

Відсутність консенсусу між розвиненими і слабко розвиненими державами, незважаючи на ілюзорне обмеження глобального управління та тенденцію до соціальної фрагментації, призводитиме до зростання культурного макростресу. Випадкові події набуватимуть статусу порядку-утворюючих та впливатимуть на структуру світопорядку в протилежних напрямках. Нестійка багатополосність влади, зростаючий регіоналізм і очікуване уповільнення економічного зростання стають можливими перспективами подібного транзиту [1, с. 23–50].

Криза культурної ідентичності і відповідна їй криза влади з фоновими соціальними і політичними змінами в системах охорони здоров'я, освіти при зменшенні доходів населення триватимуть і зазнають прискорення, а сам перехід до ліберальної демократії, високо-імовірно, стане менш стабільним і тривалішим, чому сприятиме також демографічне убування в суспільствах периферії [9, с. 66–111].

Індукований демократичний транзит означає нав'язування багатьом суспільствам сценаріїв штучного конфлікту між автократією і демократією в спільнотах та суспільствах Африки, Південно-Східної і Центральної Азії, Близького Сходу. Це означатиме зигзагоподібний рух в пошуках культурних референцій шляхом незрозумілого сценарію перетворень від автократії до демократії.

Економічна гегемонія є побудованою на практиках нееквівалентного обміну, що означає отримання ресурсів більшою вартості в обмін на ресурси меншої (нижчої) вартості. При цьому презентування нееквівалентного обміну як різноманітних способів «допомоги» суспільствам, які розвиваються, можна вважати загальним місцем.

Сучасна гегемонія, проте, в значній мірі є фундованою на обміні симулякрів на реальні ресурси, а не одних реальних ресурсів на інші реальні ресурси. Нееквівалентному обміну підлягають сировинний та людський капітал менш розвинених суспільств, яким більш розвинені суспільства пропонують символічний капітал, яким є членство в престижній спільноті, отримання легітимного визнання серед цивілізованих суспільств і т.п. [21, с. 15–56].

Так, членство в міжнародних організаціях, фігурування у відповідних класифікаторах, здобуття відповідних рейтингів і т.п. стають предметами боротьби для малорозвинених суспільств та утворюють вектори їх імітацій. З іншого боку, неспроможність створювати власні референції, стандарти оцінювання є свідченнями девальвованості власних культурних сенсів, неспроможності відповідного суспільства «скласти собі ціну».

Глобалістичні проекти референцій та спільнот, еталонних для наслідування, передбачають конкуренцію неонаративів глобалістичних етномесіанізмів. Ю. Романенко веде мову про етномесіанізм як конкуруючі неоесхатології, які є стратегіями гегемонії тих чи інших спільнот та обґрунтування їх історичного часу домінування у створюваному світопорядку [20, с. 89–122].

Ефекти глобалізації є унаочненими за обставин прийняття проекту наслідування євроцентристських або північно-атлантичних ідентичностей та створення на їх основі відповідних референцій. Ці групові референції стають передумовами для різноманітних культурних поступок, починаючи від формування в просторі суспільства-об'єкта впливу тіньових груп тиску і завершуючи інституціями культурного виробництва (медіа-корпораціями, університетами, культурно-просвітницькими центрами і т.п.). Це стає своєрідним початком не просто для часткових культурних рецепцій, але для всебічного проникнення глобалістичних акторів в економіку, політику, релігію, практики споживання тощо.

Варто зазначити, що створення культурного зразка, супутніх їм референцій та конституювання тіньових груп впливу є прологом глобалізаційних інтервенцій та проникнення культурних кодів євроцентристського та євроатлантичного змісту в культурний та інформаційний простір суспільства-об'єкта впливу. Саме суспільство при цьому стає своєрідним полем впливу різноманітних компраторів та популяризаторів культурних сенсів глобалістичних акторів [4, с. 40–80].

Компраторські спільноти в більшості випадків є представленими маргінальними групами впливу, для яких, в силу тих чи інших обставин, є прийнятним екстериторіальний статус, так що їх висхідна макроідентичність набуває ознак космополітичності. Космополітизм як ідеологія громадянства світу є фундованим на вибудовуванні орієнтацій на людство як світову спільноту, що обґрунтовує розототожнення із первинними культурними універсаліями: цінностями, традиціями, звичаями, нормами суспільства-автохтона та створення території культурної присутності світової спільноти в кордонах національних держав.

Поширення глобалістичного впливу є неуявним поза формуванням компраторських груп та їх космополітичної ідеології. Саме вони стають первинними осередками розхитування культурного порядку та делегітимації культуру-утворюючих компонентів соціальних інституцій. Компраторські еліти обстоюють нежиттєспроможність будь-якого досвіду етноцентричного та націоцентричного співтовариства поза універсальними загальнолюдськими сенсами. Саме тому ключовим для компраторів стає переривання неперервності поколінь та дискредитація ідеології патріотизму. Водночас типовою є апеляція до патрімоніуму авторитетних західних та американських суспільств із презентуванням їхніх культурних традицій, цінностей, ідентичностей як гідних наслідування у світовому масштабі.

Отже, основою конституювання компраторських груп стає позичковий культурний капітал, починаючи від первинних культурних запозичень в сфері матеріального споживання, побуту, організації громадської інфраструктури і закінчуючи вищими культурними сенсами: релігійними доктринами, філософськими та науковими концепціями, ідеологічними референціями, художньо-естетичними форматами організації кінематографу, музики та ін.

Основою техніцистського тріумфу глобалістичної присутності стає філософія та ідеологія постмодерну. Постмодерн є спекулятивною парадигмою відмови від універсалістичних наративів, які мають всеохопний масштаб пояснення. Постмодерністи артикулюють пропозицію спочатку відмови від універсальних наративів і перехід до часткових наративів, а опісля цього – обмеження раціональності як такої.

Із обмеженням раціональності видозмін зазнає культурно взірцевий образ людини. Із істоти, яка є прихильною до раціональності, розумності, керованості та планованості власного життя

вона зазнає метаморфози в бік емоційності/інстинктивності, чуттєвості, естетичного суб'єктивізму. В ідеологічному сенсі постмодерн відповідає проекту структурування соціального простору за ліберальним сценарієм. В ліберальному сценарії первинний акцент зміщено на дерегуляцію, приватизацію, електронне урядування та формування розумних міст із автономною інформаційною інфраструктурою [20, с. 60–111].

Відносини між соціальними групами також зазнають відповідної зміни в бік заміни саларіату прекаріатом, контингентами з нерегулярною зайнятістю та появи доволі значного за обсягом дозвіллієвого середнього класу. Цей середній клас із девіантофільною субкультурою стає середовищем поширення різноманітних аддикцій, включаючи наркоманію, алкоголізацію, проституцію, кримінальну поведінку. Їх поширення вмотивовується потребами в експресії, спонтанності, індивідуалізації та ін.

В аспекті економічної підсистеми це відповідає поверненню від індустріального суспільства із типовою для нього мобілізаційним соціальних програм до традиційного суспільства із толеруванням мимовільного та імпульсивного. Індустріальна економіка створює дисциплінаризуючі ритми активності міського населення. Глобалізаційний вплив зміщує акценти на деіндустріалізацію, що презентується як перехід до сервісної економіки. В Україні деіндустріалізація тягне за собою наслідки у формі існування депресивних регіонів, в яких серед населення переважають настрої розгубленості, дезадаптивності, неконкурентоздатності, меншовартісності, що стає далеко не останнім чинником регіонального сепаратизму [5, с. 88–112; 12, с. 80–122].

У нашій країні наслідки деіндустріалізації погіршуються за рахунок збереження архаїчної феодално-станової структури суспільства, яка фактично саботує ринкові реформи та демократичний транзит, що сприяє не просто формальному економічному відставанню, але і культурній архаїчності та політичній корумпованості.

Всебічна дискредитація раціональності та її заміна інстинктивністю остаточно руйнує аристократичні культурні ніші та спричиняє псевдоінтеграцію суспільства на засадах біологічних цінностей. Фізіологічна спонтанність, брутальність, нецензурована дискурсивна реальність дозволяють досягти стану відповідності сучасному рівню комунікабельності в мультикультурному суспільстві. Парадокс постмодерну полягає в розумінні культури як диз'юнктивної складової суспільства на протигагу розуміння «природі» як об'єднуючої та глобалізуючої рамки планетарної спільноти.

Десублімація проти сублімації, гедонізм проти дисциплінарності, чуттєвість проти раціональності, природа проти культури утворюють далеко не повний перелік бінарних опозицій створюваного глобалізацією культурного конфлікту. В цілому постмодерн стає інструментом відтворення архаїчних соціальних життєустроїв як частини нової капіталістичної периферії. Для інформаційного капіталізму це є пов'язаним із відсутністю просторів для подальшого розширення, що тягне за собою пошук альтернатив для класичного колоніалізму. Такою альтернативою стає підтримка сепаратистських угруповань та рухів «нового національного відродження» [6, с. 25–89].

У стратегічному аспекті примітивізація культурних сенсів та практик послаблює цивілізаційні засади нестійких суспільств та заохочує їх регресію в напрямку регіональних центробіжних рухів. Їх поверхневе представлення, однак, не співпадає із подібними перспективами. Глобалістичні проекти презентуються як шлях від тоталітаризму та антидемократичних режимів до свободи, від архаїчного етноцентризму до толерантності, від епохи марновірств до всебічної освіченості. Часовороти глобалізації, отже, працюють в напрямку створення культурних індустрій як машин часу, які підтримують десублімаційні практики, які стають, водночас, практиками декультурації та формування нової колоніальної периферії [7, с. 26–29].

Висновки. Поглиблення постмодерністської деконструкції включає, перш за все, створення нестабільних держав із нестабільними культурними системами. В структуруванні соціального порядку глобалістичні актори пропонують перепідпорядкування культурних систем екстернальним суб'єктам та остаточно розмивання культурної стативи. Ще в позитивізмі в будь-якому суспільстві було вирішено соціальну стативу і соціальну динаміку. Статива розумілася

як каркас, сукупність твердо-основних структур для відповідних соціальних процесів як динамічної складової соціальної системи. Варто відзначити, що соціальна статика тримається на суб'єктності, в той час як постмодерн поширює уявлення про безсуб'єктну динаміку. Це означає зміщення дослідницьких акцентів із структур на процеси та «поток» спонтанного культуротворення та спонтанної соціальної політики [10, с. 12–67].

Така парадигма дає можливість розмивати авторство відповідних культурних впливів та зняти всілякі обмеження у сфері цензурування та фільтрації культурних сенсів. Зрозуміло, що потокова та процесуально-безсуб'єктна картина культурного та соціального світу зазнає спрямованого поширення в тих суспільствах, які стають мішенями неоколонізації та інфільтрування агентів зовнішнього впливу.

У неоколоніальних проектах важливою складовою забезпечення зовнішнього впливу стає розгвинчування есхатологічних настроїв серед населення. Йдеться про відповідні зміни соціальної темпоральності у векторі нав'язування суспільству, яке є об'єктом зовнішнього впливу, сценарію безчасовості або надчасовості. Для створення безчасовості або надчасовості необхідно створити інформаційний простір, перенасичений точковими подіями. Таке перенасичення спричиняє втрату нормального часоплину, а отже, створює передумови для часових ілюзій, зокрема – ілюзії часової нестачі та часового надлишку, які є необхідними в глобалістичному образі культурного та соціального світу.

Ілюзія часової нестачі змістовно співпадає із втратою контролю над часоплином та перманентним переживанням аномального прискорення. Цьому сприяють, в свою чергу, як фрагментування порядку денного в ЗМІ, так і створення художніх продуктів гедоністичної спрямованості та різновекторна шоуізація немистецьких сфер активності: політики, бізнесу, релігійних практик тощо. Обмеження часової перспективи збільшує імовірність фіктивного ціле-визначення та ціле-досягнення. Це означає, що ціле-визначення та ціле-досягнення перестають залежати від «логіки вертикалі» та починають залежати від «логіки горизонталі».

Ілюзія надчасовості, на відміну від ілюзії часової нестачі, відповідає гедоністичним та релаксаційним соціальним програмам та нераціональним часовитратам. Ірраціональна часовитратність в значній мірі відповідає українському суспільству як такому, що поєднує архаїчний премодерн із стихійним постмодерном. В соціально-інституційному вимірі простором часовитратності стає патрімоніальна бюрократія, а субкультурному аспекті – поява кредито-орієнтованого середнього класу, який зацікавлений у євро- та американо-відповідних стандартах споживання відповідних середніх класів. За рахунок невідповідності таких консьюмерських експектацій та споживчих практик можуть створюватися міжгенераційні конфлікти та переведення проблеми в площину «осучаснення» наявного суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арсеєнко А. Глобалізація: основний зміст та соціально-економічні й політичні наслідки напередодні XXI століття. Українське суспільство на порозі третього тисячоліття : *колективна монографія*. Київ : Ін-т соціології НАН України, 1999. С. 23-50.
2. Бауман З. Глобализация. Последствия для человека и общества / Пер. с англ. Коробочкина М. Л. Москва : Весь Мир, 2004. 188 с.
3. Власов В. І. Глобалізація і глобалістика: історія, теорія, практика, персоналії : *монографія*. Київ : ННЦ „ІАЕ”, 2012. 794 с.
4. Гелд Д., Мак-Грю Е. Глобалізація / антиглобалізація. Київ : К.І.С., 2004. 180 с.
5. Глобалізація. Регіоналізація. Регіональна політика. *Хрестоматія з сучасної зарубіжної соціології регіонів*. Луганськ : Альма матер-Знання, 2002, 664 с.
6. Глобалізація в соціологічному вимірі. Київ : Інститут соціології НАН України, 2010. 319 с.
7. Глобальні трансформації і стратегія розвитку: *монографія* / О.Г. Білорус, Д.Г. Лук'яненко та ін. Київ : ВІПОЛ, 1998. 416 с.
8. Глобализация и идентичность: *Хрестоматія* / Сост. Т.С. Воропай. Харьков : Эксклюзив, 2007. 460 с.

9. Делягин М.Г. Мировой кризис. Общая теория глобализации: курс лекций. Москва : ИНФРА-М, 2003. 768 с.
10. Дікон Б. Глобальна соціальна політика / Міжнар. орг. й майбутнє соц. добробуту / Пер. з англ. А.Олійник. Київ : Основи, 1999. 346 с.
11. Економічна глобалізація: підручник / за ред. А.С. Філіпенка. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2009. 543 с.
12. Колодко Г. В. Глобалізація і перспективи розвитку постсоціалістичних країн / пер.с пол. О.М. Палій. Київ : Основи цінності, 2002. 248 с.
13. Муза Д.Е. Введение в глоба листику : учебное пособие. Донецк : Изд-во «Ноулидж» (донецкое отделение), 2010. 240с.
14. Медоуз Д., Медоуз В., Рандес И. За пределами роста: предотвратит глобальную катастрофу. Обеспечит устойчивое будущее : учеб. пособие. Москва : Прогресс, Пангея, 1994. 303 с.
15. Олійник Я., Степаненко А. Глобальні проблеми людства: контексти виникнення. Краєзнавство. Географія. Туризм. 2006, №38. С. 3-4.
16. Прыкин Б.В. Глобалистика : ученик. Москва : Юнити-Дана, 2012. 464 с.
17. Ритцер, Дж. Современные социологические теории. СПб : Питер, 2002. 688 с.
18. Родионова И.А. Глобальные проблемы человечества. Москва: Аспект-Пресс, 1994. 143 с.
19. Тоффлер Э. Третья волна / Пер. с англ. Москва : АСТ, 2002. 784 с.
20. Этническая идентичность: социосистемологическое измерение геополітики : монографія / ред.-коорд. Романенко Ю.В. Київ : Меркьюри-Подолье, 2016. 369 с.
21. Яковец Ю.В. Глобализация и взаимодействие цивилизаций. Москва : Экономика, 2001. 343 с.

REFERENCES

1. Arsenko A. Globalizaciya: osnovnij zmist ta socialno-ekonomichni j politichni naslidki naperedodni HKHI stolittya. [Globalization: the main content and socio-economic and political consequences on the eve of the XXI century]. Ukrainske suspilstvo na porozi tretogo tisyacholittya : kolektivna monografiya. Kiiv : In-t sociologii NAN Ukraini, 1999. S. 23-50.
2. Bauman Z. Globalizaciya. [Globalization]. Posledstviya dlya cheloveka i obshchestva / Per. s angl. Korobochkina M. L. Moskva : Ves Mir, 2004. 188 s.
3. Vlasov V. I. Globalizaciya i globalistika: istoriya, teoriya, praktika, personalii : monografiya. [Globalization and globalism: history, theory, practice, personalities: a monograph]. Kiiv : NNC „IAE”, 2012. 794 s.
4. Geld D., Mak-Gryu E. Globalizaciya / antiglobalizaciya. [Globalization / anti-globalization]. Kiiv : K.I.S., 2004. 180 s.
5. Globalizaciya. Regionalizaciya. Regionalna politika. [Globalization. Regionalization. Regional policy]. Hrestomatiya z suchasnoi zarubizhnoi sociologii regioniv. Lugansk : Alma mater-Znannya, 2002, 664 s.
6. Globalizaciya v sociologichnomu vimiri. [Globalization in the sociological dimension]. Kiiv : Institut sociologii NAN Ukraini, 2010. 319 s.
7. Globalni transformacii i strategiya rozvitku: monografiya [Global transformations and development strategy: monograph]. / O.G. Bilorus, D.G. Lukyanenko ta in. Kiiv : VIPOL, 1998. 416 s.
8. Globalizaciya i identichnost : [Globalization and identity] Hrestomatiya / Sost. T.S. Voropaj. Harkov : Eksklyuziv, 2007. 460 s.
9. Delyagin M.G. Mirovoj krizis. Obshchaya teoriya globalizacii : [The world crisis. General theory of globalization]. kurs lekcij. Moskva : INFRA-M, 2003. 768 s.
10. Dikon B. Global'na social'na politika [Global Social Policy]. / Mizhnar. org. j majbutne soc. dobrobutu / Per. z angl. A.Olijnik. Kiiv : Osnovi, 1999. 346 s.
11. Ekonomichna globalizaciya: [Economic globalization]. pidruchnik / za red. A.S. Filipenka. Kiiv : Vidavnicho-poligrafichnij centr «Kiivskij universitet», 2009. 543 s.
12. Kolodko G. V. Globalizaciya i perspektivi rozvitku postsocialistichnih krain [Globalization and prospects for the development of post-socialist countries]. / per.s pol. O.M. Palij. Kiiv : Osnovni cinnosti, 2002. 248 s.

13. Muza D.E. Vvedenie v globa listiku [Introduction to the fine sheet]. : uchebnoe posobie. Doneck : Izd-vo «Noulidzh» (doneckoe otdelenie), 2010. 240s.
14. Medouz D., Medouz V., Randes I. Za predelami rosta: predotvratit globalnuyu katastrofu [Beyond growth: preventing a global catastrophe]. Obespechit ustojchivoe budushchee : ucheb. posobie. Moskva : Progress, Pangeya, 1994. 303 s.
15. Olijnik YA., Stepanenko A. Globalni problemi lyudstva [Global problems of mankind] : konteksti viniknennya. Kraeznavstvo. Geografiya. Turizm. 2006, №38. S. 3–4.
16. Prykin B.V. Globalistika [Globalistics] : uchenik. Moskva : YUniti-Dana, 2012. 464 s.
17. Ritcer, Dzh. Sovremennye sociologicheskie teorii. [Modern sociological theories]. SPb : Piter, 2002. 688 s.
18. Rodionova I.A. Globalnye problemy chelovechestva. [Global problems of humanity]. Moskva: Aspekt-Press, 1994. 143 c.
19. Toffler E. Tretya volna [The third wave] / Per. s angl. Moskva : AST, 2002. 784 s.
20. Etnicheskaya identichnost : sociosistemologicheskoe izmerenie geopolitiki : monografiya [Ethnic identity: socio-systemic dimension of geopolitics: monograph] / red.-koord. Romanenko YU.V. Kiiv : Merkyuri-Podole, 2016. 369 s.
21. Yakovec YU.V. Globalizaciya i vzaimodejstvie civilizacij. [Globalization and the interaction of civilizations]. Moskva : Ekonomika, 2001. 343s.

Gugin Eduard Anatoliyovich

Candidate of Sociological Sciences, Associate Professor,

First Vice-Rector,

Associate Professor at the Department of Social Work and Psychology

“Zaporizhzhia Polytechnic” National University

64, Zhukovskiy str., Zaporizhzhia, Ukraine

ORCID ID: 0000-0002-6390-3691

GLOBALIZATION AS A BACKGROUND FACTOR OF EXTERNAL INFLUENCE IN THE TRANSITION FROM MODERN TO POSTMODERN

***The urgency of the problem.** The article examines globalization as a background factor in the external influence of societies that are cultural leaders in relation to societies that are objects of external influence. The construction is carried out by determining the cultural and standardization factors of globalist leadership and the consequences of globalist cultural projects for unstable societies. **The aim of the article** is to construct a descriptive characteristic of globalization as a background factor of external influence of societies that are cultural leaders in relation to societies that are objects of external influence. **Methods.** Methodological support of the study is based on the use of general scientific methods of cognition of social phenomena and processes (analysis, synthesis, induction, deduction, typology, modeling, extrapolation, operationalization, interpretation, abstraction, generalization and synergy, as well as methods of logical-historical, systematic, systematic comparison and structural and functional analysis). **Results of the research.** It is determined that the deepening of postmodern deconstruction includes, first of all, the creation of unstable states with unstable cultural systems. In structuring the social order, globalist actors propose the subordination of cultural systems to external subjects and the final erosion of cultural statics in favor of subjectless cultural dynamics. It is noted that social statics, which is a cultural order, is based on subjectivity, while postmodernism spreads the notion of subjectless dynamics. This means shifting the research emphasis from structures to the processes and “flows” of spontaneous cultural creation. It is determined that such a paradigm makes it possible to erase the authorship of the relevant cultural influences and remove all restrictions in the field of censorship and filtering of cultural meanings. It is clear that the current and procedurally impersonal picture of the cultural and social world is spreading in those societies that are the targets of neo-colonization and infiltration of external agents.*

***Key words:** globalization, external influence, cultural hegemony, cultural references, identity, diffusion, fragmentation.*